

چەند وانەيەكى پووخان؛ له ئەفغانستانەوه بۆ

سووریا

“قەيرانەکانی ئەفغانستان و سووریا دەری دەخن، که پشتبەستنی زۆر به زلهیزه دەرەکییەکان، لاوازی له بهیژکردنی توانا ناوخۆییەکان، بیتمانەیی خەلک به حکومەت و، وەرینی مۆرالی سەربازی، ھۆکاری سەرەکین بۆ پووخانی حکومەتەکان.”

وەرگیژان: پینووس

پووخانی دوو سیستەمی کۆماری له ئەفغانستان و سووریا لیکچوون و جیاوازییان ھەیه که وانەیی بۆ داھاتوو دەبێت. له جەنگی تالیبان له دژی کۆماری ئەفغانستان، تالیبان سەرەتا سەرنجی لەسەر گرتنی شارۆچکەکان بوو، پاشان به دەسەلاتی زیاتر بەرھو شارە گەورەکان و دواچار پایتەخت پیشرەویی کرد. دواتر توانییان به کەلکۆەرگرتن له تاکتیکەکانی وەک گەمارۆدانی وردە وردە و دروستکردنی تیرۆر و ھەولدان بۆ دامەزراندنی پەيوەندیی دیپلۆماسی لەگەڵ ولاتانی ناوچەکە، ھیز و دەسەلاتی خۆیان زیاد بکەن.

له سووریا نەیارانی بەشار ئەسەد ھاوشیۆھی “دەستەیی تەحریر شام” له ناوچە گوندشین و سنوورییەکانەوه دەستیان به پیشرەوی کرد. ئەم گروویانە تاکتیکیی ھاوشیۆھی تالیبانیان بەکار ھێنا: دەستبەسەرداگرتنی ناوچە کەمدانیشتووھکان و پاشان بەکارھێنانی ئەو ناوچانە وەک بنکە بۆ ھیرشکردنە سەر شارە گەورەکان. ھەردوو گروویی یاخیبوو ھەولیان دا کۆنترۆلی جوگرافی بەدەست بهێنن، چونکە دەیانزانی کۆنترۆلکردنی پارچە خاکیک ئامرازیکیی سەرەکییە بۆ گوشارخستنه سەر حکومەتی ناوھندی.

یەکیک له ھۆکارە سەرەکییەکانی پووخانی کۆماری ئەفغانستان، پشتبەستنی زۆری به ھاوکارییەکانی پوژاوا و بەتایبەت ئەمریکا بوو. واشنتۆن بەشیکی زۆری بوودجەیی سەربازی و مەدەنی ئەفغانستانی دا بین دەکرد؛ ئەم وابەستەیییە بەھیزە، بوو ھۆی ئەوھی حکومەتی ئەفغانستان خۆی له بهیژکردنی توانای ناوخۆیی، خۆی بەدووور بگریت و لەگەڵ کەمبوونەوھی پشتیوانیی ئەمریکا له دواي پیککەوتنی دۆخە، بناغەکانی بەخیرایی دارما.

له سووریا، پوژیمی بەشار ئەسەد زۆر پشتی به ھاوکارییەکانی کۆماری ئیسلامیی ئێران و روسیا بەستبوو. مۆسکۆ و تاران به شیۆھی سەربازی و دارایی و بەوھکالەت یارمەتی مانەوھی پوژیمی ئەسەدیان دا. بەلام زۆر پشتبەستن بەم ھاوکارییانە، بوو ھۆی ئەوھی سوپای سووریا توانای بنیاتنانەوه و چاکسازی ناوخۆیی لەدەست بدات. کاتیک ھاوکارییەکانی روسیا و ئێران کەم بوو، پیشرەویی ئۆپۆزیسیۆن خیراتر بوو. ئەمەیش ئەوھ دەردەخات که پشتبەستنی زۆر به پشتیوانیی دەرەکی، بەبێ بنیاتنای توانای ناوخۆیی، دەبێتە لاوازییەکی ستراتییژی.

یەکیک له ھۆکارە ھاوبەشەکانی پووخان له ھەردوو ولاتدا، وەرینی مۆرالی سەربازەکان و خەلک بوو. له

ئەفغانىستان پووخانى يەك لە دواى يەك لە شارەكان و شكست لە كۆنترۆل كوردنەوھى ئەو ناوچانە، بووھ ھۆى ئەوھى ھېزە سەربازىيەكان پوھى بەرنگار بوونەوھ و بەرخۇدانى خۇيان لەدەست بەدن. زۇرپىك لە سەربازەكان رېزەكانى سوپايان بەجھېشت، چونكە بىنيان حكومەت ئىرادە و تواناي ئەوھى نىيە بە جددى پووبەپووى تالبيان بېتەوھ. لە سوورپاش، شكستە يەك لە دواى يەكەكانى سوپا و شكست لە كۆنترۆل كوردنى جوگرافىاي ئەو ولاتە بەتەواوھتى، مۇرالى ھېزەكانى ئەسەدى لاواز كرد. راپۇرتەكان ئامازە بەوھ دەكەن كە تەنانت ھەندىك لە سەربازەكان رەتيان كوردوھتەوھ شەر بكنە، چونكە ھىچ ھىوايەكى سەركەوتنيان نەبووھ. ئەم پرسە لەگەل كەمبوونەوھى پشتىوانى دەرەكى، بووھ ھۆى كەمبوونەوھى بەرگرپى سوپاي سووريا بە شىوھىەكى بەرچاؤ.

لە لايەكى دىكەوھ، جەنگى دەرۋونى و پروپاگەندەى ميدىايى، يەكپك لە ئامرازە سەركەيپەكانى تالبيان و ئۇپۇزىسيۇنى بەشار ئەسەد بوو. تالبيان بە كەلكوهرگرتن لە ئامرازە سادەكانى راگەياندن و تۇرە كۆمەلايەتپيەكان سەركەوتنەكانى خۇيان گەورەتر كرد و ھەولى لاواز كوردنى ورەى ھېزەكانى حكومەتيان دا. بلاوكوردنەوھى ھەوالى پېشپوھى و سەركەوتن و لە ھەندىك حالەتدا زانيارىي ناراست، يەكپك بوو لە تەكنىكە سەركەيپەكانى تالبيان.

لە سووريا نەيارانى ئەسەد، بەتايبەت دەستەى تەحرير شام، بە كەلكوهرگرتن لە ميدىاي جىھانى و تۇرە كۆمەلايەتپيەكان پروپاگەندەى بەر فراوانيان دژ بە پزىمى ئەسەد دەست پى كرد. ھەروھەا ھەوليان دا لە رېگەى راكيشانى پشتىوانىي نىودەولەتى و پيشاندانى سەركەوتن و پېشپوھىيەكانيان لە بەرەى جەنگ، پشتىوانىي زياتر لە ولاتانى دەرەوھ بەدەست بەيئەن. ئەم پروپاگەندەيە لە ھەندىك حالەتدا سەركەوتووبو و توانىي سەرنجى جىھانى بۇ قەيرانى سووريا رابكيشىت.

يەكپك لە خالە ھاوبەشەكانى پووخانى ئەو دوو پزىمە، ھەلھاتنى سەركردەكانيان بوو. لە ئەفغانىستان ئەشرف غەنى، سەرۇكى پېشپوھى ئەفغانىستان، لە مانگى ئابى ۲۰۲۱ بە خىرايى ولاتەكەى بەجى ھېشت و پەناى بۇ ئۆزبەكستان برد. ئەم كارە رېگەى بە تالبيان دا بەئاسانى بچىتە ناو كۆشكى سەرۇكايەتى و دەست بەسەر دەسەلاتدا بگرپت. ھەلاتنى غەنى، ھىماى لاوازيى حكومەتى كۆمارى ئەفغانىستان بوو و نيشانى دا كە تەنانت دەسەلاتى بالاي جىبەجىكارى ئەو ولاتەيش ھىچ ئومىدىكى بە مانەوھ و خۇراگرى نىيە. لە سوورپاش ھەوالەكان باس لەوھ دەكەن كە بنەمالەى بەشار ئەسەد پەنايان بۇ پووسيا بردووب و خۇى ديار نەماوھ و، ئەمەيش سەختى قەيرانى سووريا دەرەخات (تېيىنى: ئەم وتارە پېش ھەوالى پەنا بەرايەتىي بەشار ئەسەد بۇ پووسيا نووسراوھ).

بۇ ھەردوو ولات، دەولەتانى ناوچەكە رۇلپكى سەركەيپان بىنى لە ديارىكردنى چارەنوسى حكومەت و ياخيپووان. تالبيان بە كەلكوهرگرتن لە پشتىوانىي پاكستان، قەتەر، ئىران و تەنانت پووسيا و چين، توانىي گوشارى زياتر بخاتە سەر حكومەتى كۆمارى ولاتەكەى. ئەو پالپشتىيانەيش برىتى بوون لە دابىنكردنى مافى پەنا بەرى و سەرچاوھى دارايى و ھاوكارىي دىپلۇماسى. لە سووريا نەيارانى ئەسەد سوودمەند بوون لە پالپشتىي ولاتانى نەيار، وەكوو: ئىران و پووسيا. ئەم پالپشتىيانە برىتى بوون لە دابىنكردنى چەك و مەشقى سەربازى و پالپشتىي دارايى. كىپرپكىي زلھېزە ناوچەيى و نىودەولەتپيەكان، بووھ ھۆى ئەوھى جەنگى ھەردوو ولات ئالۇزتر بىت.

قەيرانەكانى ئەفغانىستان و سووریا دەرى دەخەن كە پشتبەستنى زۆر بە زلھیزە دەرەكییەكان، لاوازی لە بەهیزکردنى توانا ناوخۆییەكان، بېمتانەیی خەلك بە حكومەت و وەرىنى مۆرالى سەربازى، ھۆكارى سەرەكىن بۆ پروخانى حكومەتەكان. پۆلى پروپاگەندە و شەرى میدیایى لە لاوازکردنى حكومەتەكان و بەهیزکردنى ياخیبووانىشدا، نابى پشتگوئى بخریت. ھەرچەندە بارودۆخى ئەو دوو ولاتە لە زۆر پرووھە جیاوازن، بەلام لیکچوونەكانیان دەتوانیت وانەى بەنرخ بن بۆ حكومەتەكانى دیکە، كە پرووبەرووى ھەرەشەى ھاوشیوھ دەبنەوھ.

قەيرانەكانى ئەفغانىستان و سووریا ھىماى ئالۆزى جەنگى مۆدېرن، كە ھىزى سەربازى تاكە ھۆكارى یەكلاكرەوھ نىیە. فاكترە كۆمەلایەتى و سیاسى و ئابورى و میدیایىیەكان پۆلیكى بەرچا و لە دیارىکردنى چارەنووسى حكومەتەكان دەگېرن. بۆ رېگىکردن لە دووبارەبوونەوھى ئەم سیناریۆیانە، پېویستە حكومەتەكان گرنگییەكى تايبەت بە بنیاتنانى توانا ناوخۆییەكان و بەهیزکردنى متمانەى گشتى و كەمكردنەوھى پشتبەستن بە دەسلالاتە دەرەكییەكان بدەن.

سەرچاوه:

<https://www.independentpersian.com>